

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2025

SWEDISH
HIGHER LEVEL

Monday, 16 June
09:30 - 12:30

Do not hand this up.
This document will not be returned to the
State Examinations Commission.

Läs texten noga och gör uppgifterna i samtliga tre delar. Svara med egna ord. Alla svar måste vara skrivna på svenska.

(Totalt 100 poäng)

Därför blir protesterna allt hårdare

Miljöaktivister stör Mello och Let's dance, blockerar vägar och stoppar flygplan. Nu försöker forskare förstå om protesterna gör någon skillnad.

I Sverige har flera stora miljöbeslut på senare år föregåtts av **omfattande** protester. Miljörörelsen ville t.ex. stoppa ett oljeraffinaderi i Lysekil – och så blev det. Samtidigt har mobiliseringen att förhindra en gruva i Gállok/Kallak inte gått aktivisternas väg. Fridays for future samlade 7,6 miljoner människor runt om i världen för historiens hittills största miljöprotest år 2019, men ännu ökar de globala utsläppen av växthusgaser. Så gör miljöaktivism någon skillnad, och i så fall när?

Katrin Uba, docent i statsvetenskap vid Uppsala universitet, är projektledare för forskningsprojektet "The power of protest". Att studera effekter av protester är notoriskt svårt, **betonar** forskarna. Det är nästan omöjligt att bevisa att aktivism orsakar opinionssvängningar, politiska beslut och andra typer av samhällsförändring. Forskarna i projektet ville ändå kunna dra några slutsatser om **sambanden** mellan miljöprotester och miljöpolitik i Sverige år 1980–2020, och avgränsade sin studie till energifrågor.

Det verkar vara svårare för aktivister att få igenom förändringar som de vill ha, än att stoppa förändringar som de inte vill ha. Protestforskningen generellt visar dock att protester kan **bidra** till att behålla status quo och förhindra en utveckling som aktivisterna är emot. Det skulle till exempel betyda att aktioner för förnybar energi kan motverka satsningar på fossil energi eller minskningar av förnybar energi. Det finns dock exempel, som medborgarrättsrörelsen och kvinnlig rösträtt, som visar att det går att få igenom positiva saker, men det tar mycket längre tid, säger Katrin Uba.

En faktor när det gäller effekterna av protester kan vara hur stora de är och hur stor uppmärksamhet de får. En annan faktor är vilket slags protester det handlar om. Forskare skiljer mellan "konfrontativa protester", som demonstrationer och civil olydnad, och "icke-konfrontativa", som insändare, debattartiklar och namninsamlingar. De senare är mycket vanligare även om de inte får lika mycket uppmärksamhet.

Forskning från Storbritannien visar att konfrontativa protester som vägblockader kan leda till minskat stöd för en rörelse, men inte för frågan som den driver. Ett svenskt exempel är rörelsen Återställ våtmarker, som beställde en Sifoundersökning om vad människor tyckte om rörelsen, civil olydnad respektive sakfrågan om att återställa våtmarker. De flesta var negativa till rörelsen och till civil olydnad, men 75 procent var positiva till att återställa våtmarker.

Håkan Thörn, professor i sociologi vid Göteborgs universitet skiljer mellan två grundläggande förhållningssätt i sociala rörelser – å ena sidan konfrontation, som används för att väcka uppmärksamhet och sätta press i **enskilda** frågor, å andra sidan dialog. Återställ våtmarker är ett exempel på konfrontation, medan exempelvis Naturskyddsföreningen är inriktad mot dialog och konsensus.

Håkan Thörn betonar svårigheterna med att slå fast att social förändring beror på sociala rörelser. En strategi som han använder är att vända på resonemanget. Om det inte hade varit några protester, hade det då skett någon förändring?

– Jag är inte medveten om något historiskt exempel i modern tid, när det gäller att omfördela makt och resurser, där det inte har funnits en initial mobilisering.

Även om protesterna inte alltid har den effekt som aktivisterna avsåg, är det inte säkert att en rörelse har "misslyckats". Håkan Thörn lyfter fram kärnkraftsomröstningen 1980, som föregicks av en enorm mobilisering. Folkomröstningen gick inte som miljörörelsen hade önskat. Däremot bildades Miljöpartiet som ett direkt resultat av mobiliseringen, och de största miljöorganisationerna i Sverige fick mångdubbelt fler medlemmar under 1980-talet.

– En fråga hade aldrig tidigare dominerat ett val som miljön gjorde under 1980-talet. Min analys är att det är svårt att tänka att en sådan fråga, som genomsyrade samhället i flera år, inte skulle ha något att göra med en ökande medvetenhet om miljön, säger han.

När aktivister blockerar en motorväg eller stormar scenen med plakat under Let's dance är det lätt att tänka att den svenska miljörörelsen har blivit mer radikal än tidigare. Enligt Håkan Thörn handlar det dock snarare om att radikaliseringsgången går i relativt regelbundna vågor, med en våg ungefär vart tionde år. Rekordet för flest gripna under en demonstration i Sverige innehas av miljöaktivister som protesterade mot ett motorvägsbygge på 1980-talet, då över 400 aktivister greps samtidigt och åtalades. Å andra sidan är situationen lite annorlunda idag än för tidigare rörelser, menar Håkan Thörn.

– Jag tycker att klimatfrågan är speciell, eftersom det är oerhört tydligt att det finns en oerhörd vetenskaplig konsensus om att klimatet är en ödesfråga för mänskligheten. Framför allt unga blir mer och mer desperata med varje ny IPCC-rapport när ingenting händer.

Därför tror han inte att den nuvarande radikaliseringsvågen kommer att ta slut än på ett tag. Men vilken effekt protesterna har är svårt att säga ännu, menar både han och Katrin Uba.

– Specifika rörelser som Återställ våtmarker har fått medieuppmärksamhet för sina aktioner, men det tar tid att mäta deras politiska påverkan. Med nyare aktioner får vi vänta och se vad som händer, säger hon.

Ur artikeln *Därför blir protesterna allt hårdare* av Abigail Syke, på forskning.se, 2023/06/13, <https://www.forskning.se/2023/06/13/klimatet-protester-aktivism>. Texten har redigerats för att uppfylla examenskrav, utan förhandsmedgivande från artikelförfattaren.

Del I

(30 poäng)

1. Förklara dessa ord såsom de används i texten.

(5 × 1 poäng)

- a) omfattande
- b) betonar
- c) ett samband
- d) bidrar
- e) enskild

2. Ge ett exempel där miljöaktivister har lyckats, och ett där de inte har lyckats, att stoppa olika miljöbeslut. (5 poäng)

3. Vad hoppades forskarna i forskningsprojektet The power of protest göra, och varför var det svårt för dem att göra det? (5 poäng)

4. Vilket är mest framgångsrikt: olydnad eller namninsamling? Vad kan vi lära oss från rörelsen Rädda våtmarkerna i sammanhanget? Utgå från texten och dina egna åsikter. (5 poäng)

5. Beror sociala förändringar på sociala rörelser? Grunda ditt svar utifrån texten och dina egna åsikter. (5 poäng)

6. Håller du med om detta? Förklara varför/ varför inte.

"Därför tror han inte att den nuvarande radikaliseringsvågen kommer att ta slut än på ett tag".
(5 poäng)

Del II (30 poäng)

Kommentera detta citat och uttryck dina tankar med 100 - 150 ord:

"Jag tycker att klimatfrågan är speciell."

Del III (40 poäng)

Skriv en uppsats på minst 300 ord där du redogör för dina tankar om ett av de två ämnena nedan.

1. "Vi ska ta över världen. Vi ska bli stora! Vi ska bli mäktiga! Vi ska göra jorden hel. Vi ska göra vattnet rent. Vi ska aldrig skada varandra mer. Vi ska slåss. Vi ska slåss mot Goliat*!"
(Laleh)

**David och Goliat är en berättelse från Bibeln där David, en ung man, kämpar mot jätten Goliat.*

eller

2. "Man säger tid är pengar, men tid är ju gratis vad jag vet." (Lars Winnerbäck)